

detét ezen a területen a német tanítás is, még pedig vagy a parochus lelkész, vagy a telepeseikkel jött német tanítók révén. 1717—1730 közötti időben mintegy 30 helyen folyt ily módon a német nyelvű és szellemű tanítás, olvasásra, írásra, kathechizmusra, egyházi éneklésre és kevés számolásra. A telepések régi hazájuknak az iskolaszellemét hozták magukkal. „Unsere Vorfahren verpflanzten die reichsdeutsche Schule, wie sie damals beschaffen war, in den Banater Boden. Sie brachten alles von draussen mit sich. Weder von den Eingeborenen, noch von den Bewohnern der Gegend nördlich von der Marosch gab es etwas zum Ablernen“. 1732-ig maguk a telepések gondoskodtak iskoláik fenntartásáról, a tanítók alkalmazásáról és fizetéséről. Ennek a kornak a tanítója — ludimagister — tekintélyben rögtön a bíró után következett; gyakran ellátta a jegyzői és kántori teendőket is. A német gróf Falkenstein Alfrédnek csanádi püspökké történt kinevezésével (1730 nyarán) vette csak kezdetét a közoktatás hivatalos felkarolása, először a római katolikus egyház, majd a közigazgatás részéről is. — Szerző a 8—12. oldalon 21 községben működött 22 iskola és 18 tanító ránkmaradt adatait és emlékeit ismerteti a községek betűrendjében, a források megjelölésével.

Az elemi oktatás ismertetése után foglalkozik ennek a kornak a középfokú oktatásával is. 1733-ban Temesvárott a minoriták állítottak fel theologiai szemináriumot, melyet azonban az 1737-iki török betörés következtében előállott pusztulás és zavarok miatt 1738-ban bezártak és többé meg sem nyitottak. Eredményesebben működött az a gimnázium (schola latina), amelyet ugyancsak Temesvárott a jezsuiták nyitottak meg már 1725-ben. Ennek a rövidesen három osztályúra nőtt középfokú iskolának a pedagógiai eredményét károsan befolyásolta a tanárok gyakori változása. 1725-től 1738-ig az iskolának 13 tanára volt. (Mind a három osztályt ugyanaz a tanár oktatta.) Az egyház és a szülők kívánságára 1736-ban megkezdődött a gimnázium hat osztályúvá fejlesztése. A török betörés miatt 1738-ban ezt az iskolát is bezárták, de 1741-ben újból megnyitották. Előadási nyelve latin és részben német volt. 1737-től bécsi rendeletre a geometriát és az etikát is németül adták elő. Az oktatásnak a későbbi években történt fejlődésével a szerző ebben a munkájában már nem foglalkozik.

(A—y.)

LAPSZEMLE

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny XLI. évf. 1936/37 6—10. sz.

6 szám. Első helyen *Havas István*nak a Pedagógiai Társaságban tartott székfoglalója kivonatát olvassuk: „A polgári iskolai mozgalom társadalmi jelentőségéről. Ez a következőkben áll: 1) a demokratikus életfelfogás meggyökereztetése a nemzet életében, 2) a nagy tömegű, de elhanyagolt parasztság fölemelése, 3) a dolgozó rétegek szellemi ellátása, 4) a kultúrájukat eddig nélkülöző munkásság sorsának átalakítása, 5) ennek az óriási tömegnek a nemzet testébe való beszerzése. Dr. *Juhász Jenő* „A magyar nyelv életerejéről”-ről ír. „Oktatás, nevelés és filmoktatás” cím alatt *Martzy János* tanulmányának II. részét olvassuk: „Nevelés és filmoktatás”. Először általános neveléstani problémákat fejteget. Megállapítja, hogy a film nagy nevelői hatása abban van, hogy erősen élményszerű benyomást kelt, mely belső lelki hatásánál fogva aktivitásra, a jó megvalósítására is kényszerítheti a tanulót. Ezt az értékes nevelői munkát akkor várhatjuk majd az oktatófilmekről, ha tartal-

muk és anyaguk bővül. Most még legnagyobb részük csupán ismeretterjesztő. *Császár Elek* azt írja, hogy „A polgári iskolai történelemtanárok munkaközösségé”-re lenne szükség a pedagógiai és didaktikai problémák megvitatása és egységes tan-könyvszerkesztése érdekében.

7. szám. *Dr. Juhász Jenő* „A finnugor rokonság” c. cikkében segítséget nyújt azoknak a tanároknak, akiknek minden évben meg kell emlékezniük a finnugor rokonságról. *Felföldi János* „A polgári iskolai német nyelvoktatás”-ról ír. Ennek hibáit sorolja fel, majd néhány gyakorlati útmutatást ad. *Szödy Szilárd* cikke „Néhány szó a polgári iskolai rajztanításról a Tanterv és Utasítás és az 1935.-i végrehajtási „Utasítás” rendelkezései alapján”.

8. szám. *Havas István* br. *Wlasics Gyuláról* emlékezik, *Fehér Tibor* pedig *Tolnai Lajosról* születésének 100. évfordulója alkalmából. *Dr. Nosztopi László* „Az ifjúság magyarrá nevelésének fontosságá”-ról ír. Iskolai nevelésünkben hiányzik a honismeret és a magyarságtudomány. Példákon mutatja be, hogyan lehet minden tárgynál megtalálni a honismereti vonatkozásokat. A magyarságtudomány körébe tartoznak a magyar nemzet nagy és időszerű kérdései: feladataink, mulasztásaink mindaz amik voltunk, vagyunk, amik lehettünk volna s amit sorsunkon változtathatunk. Nem tantárgyakat kell csupán tanítani, hanem a nemzeti lét nagy valóságait is. A valódi nemzeti nevelés a nevelés összes feladatait egybefoglalja és célja okos gyakorlati magyarrá, realista hazafivá nevelni.

9. szám. *Havas István* „A megújított magyar polgári iskola” címen rövid történeti áttekintést ad, majd felsorolja a polgári iskolai mozgalom társadalmi jelentőségét. *Szenes Adolf* „A hat osztályos polgári leányiskolá”-ra vonatkozó tantervjavaslatát közli. *Dr. Kokovai Lajos* statisztikai tanulmányának tárgya: „A polgári iskolai tanulók társadalmi eredete az 1900-as évek első három évtizedében”.

10. szám. *Szenes Adolf* „Neveljük gazdasági pályákra a magyar ifjúságot” c. cikkében a polgári iskola történeti fejlődésének és jelen állapotának vázolása után azt a problémát tárgyalja, hogy milyen kulturális szükséglet vár ma a polgári iskolára és milyen szervezettel tölthetné azt be. *Dr. Kézdi Béla* az előző cikk írójával egybehangzóan „A polgári iskola reformjá”-ról ír. Első lépés lenne e téren a gyökéres tantervrevízió. A polgári iskola olyan műveltséget kell hogy adjon tanítványainak, amilyent abban a körben, amelyben élnek, az élet megkíván tőlük. A leányiskola maradhatna egyelőre négy osztályú, csak a gyakorlati célokat kell jobban ki-domborítani a tantervváltoztatásnál. A koedukált iskolák megszűnnének, mert a fiúiskolának nyolc osztályúvá kellene kibővílnie. Ily módon a polgári iskola magasabb műveltséget adó, a gyakorlati élet számára nevelő iskola lenne. *Domokos Sándor* „A háztartási és nevelői ismeretek gyakorlati oktatásának megvalósítása” címen e tárgyakban rejlő gazdasági és nevelési tényezők minél erőteljesebb kihasználására ad gyakorlati útmutatást. *Ifj. Gaár Vilmos* „A munkás hazaszeretetre való nevelés”-ről ír. Sorra veszi a tantárgyakat és bemutatja, hogyan érvényesülhet az irredenta gondolat.

Petrovay Ilona.

Die Erziehung 1936/37. 12. évf. 5—8. sz.

A nevelés történetének köréből két cikk veszi tárgyát: *Eberhard Preussner* *Georg Nägeli als Musikerzieher und Volksbildner* (6. sz.) és *Hans Wittig* *Die pädagogischen Gedanken Paul de Lagardes* (8. sz.) A svájci *Nägeli* (1773—1836) alkalmazta Pestalozzi nevelésről való gondolatait a zenei nevelésre. *Gesangbildungslehre*-je az újkor első módszeres és rendszeres iskolai énektana. Alapvető a ritmus